

lemeye katkılarda bulunduğu belirtildikten sonra, hem T. Yücel'in görüşlerini kaynak alan hem de öbür etkinliklerden yararlanan G. Işık'ın (E. Montale'nin Şiir Evreni), M. Rifat'ın (Roman Kurgusu ve Yapısal Çözümleme, Yazınsal Betik Üstüne Araştırmalar), F. Akerson'un (Murat ve Fiat Otomobilleri için Türkiye ve Almanya'da Yayımlanan İki Basın Reklam Kampanyasının Karşılaştırılması) yanısıra Dilbilim dergisinin etkinliğinden, Y. D. Y. O.'nun düzenlediği bilimsel toplantılardan, çeşitli çevirilerden (Saussure ve Barthes), sürdürülen doktora çalışmalarından, Yazı dergisinin yayımlanmaya başlamasından da söz edilmekte, göstergebilimsel etkinliklerin giderek derinleşip yaygınlaştığı, böylece çağdaş çizgi düzeyinde yer aldığı vurgulanmaktadır; S.S.C.B. (Fr. Lhoest) : J. M. Lothman'ın Tartu okulunun özellikle 1962 sonrası çalışmalarından söz edilirken, daha önceki çalışmalardan, sözgelimi Propp'un, Meletinskiy'in vd. inceleme ve yazılarından da örnekler verilmektedir.

Kavramlar ve Özel adlar dizinleriyle bütünlenen bu yapıtın uluslararası göstergebilim alanına getirdiği katkı yadsınamaz. Dünyada göstergebilimsel etkinlikleri izlemek isteyenler için gerçek bir birleşim-yapıttır bu.

M. RIFAT

Veyis ÖZEK, Mimarlıkta Gösterge ve Simge - Eşik Aşamasının Belirlenmesi — doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi İnşaat ve Mimarlık Fakültesi, 1980, 205 s.

Dilbilimin yanı sıra özellikle mantığın ve çeşitli toplumsal bilimlerin katkısıyla büyük bir gelişme süreci içinde bulunan, yazından toplumsal yaşamın çeşitli kesimlerine değin uzanan geniş alana ilişkin birçok olguyu inceleyenlere yeni bakış açıları sunan göstergebilimin temel kavramları bu çalışmada mimarlık ürünlerine uygulanmaktadır. V. Ö. gösterge ve simge kavramları çerçevesinde yürüttüğü, doyurucu bir soruşturmanın yanı sıra çok sayıda görüntüsel belgeyle de desteklenen bu incelemede göstergebilim bakımından olduğu gibi mimarlık ürünlerinin değerlendirilmesi açısından da önemli saptamalarda bulunmaktadır.

Önce çeşitli gösterge ve simge anlayışlarını gözden geçiren yazar bunları üçe indirir; Üçöğeli, ikiöğeli ve teköğeli gösterge kuramlarıdır bunlar. Üçöğeli kuramda simge, göstergenin nesne ilişkisini betimleyen bir alt-sınıftır; ikiöğeli kuramda, gösterenle gösterilen arasındaki bağıntı nedensiz olduğunda gösterge, nedenli olduğunda simge bütünüyle karşılaşırlar; teköğeli kuramda ise simge, belli bir toplumsal çevrede belli anlamlar içeren göstergedir, göstergenin anlam çağrışımları yüklenmesinden kaynaklanır. Söz konusu kuramlar arasında yaptığı karşılaştırmalarda V. Ö. birtakım ortak yanlar da belirler. Bunların başlıcaları gösterge ve simgenin ilişkilere bağlı biçimde tanımlanması, gösterge alışverişinin bir bildirişim olgusu sayılması ve simge oluşumunun öğrenme sürecine koşut özellikleriyle ele alınmasıdır. Bu saptamalardan sonra söz konusu kavramları mimarlık açısından irdeleyen V. Ö.'e göre «Mimar, bir işlevi karşılayan yeni binalar öneren ya da daha önceden var olan binalara yeni işlevler öne-

ren «yorumcu» rolüyle mimari nesnenin yararsal boyutuyla özellikle ilgili»dir (s. 41) ve eşik aşamasının belirlenmesi konusunda teköğeli gösterge kuramı daha kapsamlı bir görüş getirmekte, «önceki iki yaklaşım gösterge ve simge kavramlarının yalnızca görüntülerini irdeleyen teköğeli kuram bu kavramların kökenlerini ve kullanım araçlarını da konu edinmektedir» (s. 80). Göstergenin salt yapay olmasına karşın simgenin hem yapay hem de doğal olgu niteliğine bürünebilmesi çalışmaya yön veren ilkelere aittir.

Uygulamaya ayrılan bölümde V. Ö. simgeleşme olgusunu öğrenme süreci içindeki aşamaları açısından ele alarak iyi tasarlanmış bir soruşturu çerçevesinde değerlendirir. Mimarlık nesnesinin yorumu yazara göre yorumcular arasındaki bir bilgi alışverişi biçiminde konumlanmalı, simgeleşme olayı bilgi aktarımı-öğrenme süreciyle bağıntılı olarak açıklanmalıdır. Çünkü simge, toplumun geliştirdiği değerlerin, kişinin denetimi dışında öğrenilmesiyle yaygınlaşmış göstergesidir ve mimarlıkta göstergeyle simge arasındaki eşik «yorum ilişkisinin birey ve toplum düzeylerinde betimlenmesine» dayanır. «Bu arakesit, işlevin getirdiği biçimlenişe ayrıca yaygınlaşmış bir anlam çağrışımı da yüklemesiyle» oluşur (s. 135).

Oldukça geniş kapsamlı bir kaynakçanın yanı sıra, yukarıda da belirtildiği gibi, çeşitli görüntüsel belgelerden ve bir soruşturdan yararlanan V.Ö. sınırları iyice belirlenmiş bir konu çerçevesinde doğrulanabilir sonuçlara ulaşmakta, uygulamalı göstergebilime katkıda bulunmaktadır.

B. VARDAR

Michet TARDY, *Le Professeur et les images* (Öğretmen ve Görüntüler), Vendôme, Presses Universitaires de France, 1973, 132 s.

Görüntüden eğitimde yararlanma araştırmalarının eksikliğine karşın bu alanda yapılan yeni çalışmalar¹ görüntü-egitbilim ilişkilerini ön plana çıkarmakta, M. Tardy'nin kitabı da, bu yoldaki birçok çalışmaya öncülük etmesi nedeniyle, aradan geçen bunca yıla karşın güncelliğini korumaktadır.

Sinema ve televizyondan eğitimde yararlanılabilmesi için öncelikle sinema ve televizyon egitbilimi oluşturulması gerekmektedir. Egitbilimin, kalıplaşmış örnekleri bir dizge özelliğinde her alana uygulaması, kullandığı yöntemlerin öğretilenden bağımsız önsellik niteliği içermesi «görüntü egitbilimini» oluşturmada karşılaşılan belli başlı engellerdir.

Görüntünün ekinsel bütündeki eğitsel değerinin iletişim aracı gibi görülmesi; sinema ve televizyon ile fotoğrafın oluşturduğu «teknik görüntünün» «anlık görüntüyle» karıştırılması bu alanda yapılan çalışmaların yetersizliğini kanıtlamaktadır. Egitbilimciler eleştirilerini seyircinin edilgenliği konusunda odaklaştırmaktadırlar, oysa edilgenlik yalnızca anlık görüntü için söz konusudur. Görsel bildirilerin oluşumu sözlü bildirilerin oluşumundan ayrıdır.

1. Bkz. O. Senemoğlu, «Görsel-İşitsel Yöntemle Yabancı Dil Öğretiminde Görüntü ve Sinemadan Yararlanma», *Dilbilim* II, 1977, s. 183.